

Nr 394.

Av herr **Johansson** i Väby **m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.*

I proposition nr 75 har Kungl. Maj:t med anledning av en fjolårets riksdagsskrivelse föreslagit vissa ändringar i lagen av den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket i syfte att i viss utsträckning inskränka eller åtminstone närmare precisera den befogenhet, som tillkommer länsstyrelse i avseende å fastställande av polismäns eller fjärdingsmäns avlöning, pension, familjeunderstöd eller begravningshjälp. I anslutning till en av första lagutskottet (utlåtande nr 11) vid fjolårets riksdag ifrågasatt omformulering har Kungl. Maj:t därvid föreslagit en sådan ny lydelse av 14 § av polislagen, att polisdistriktens eller kommunernas ifrågavarande beslut »ej må ogillas på den grund, att dylik förmån anses bestämd till för lågt belopp, med mindre beloppet uppenbarligen icke är skäligt». Däremot har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna föreslå en sådan förändrad lydelse av lagen, som föreslogs i motion nr 40 i fjol i andra kammaren, att Konungens befallningshavande icke må äga befogenhet att vägra fastställelse av polisdistriktets beslut angående avlöning till fjärdingsman, därest parterna äro om lönen ense och den antagne fjärdingsmannen prövas inneha för tjänstens behöriga fullgörande erforderliga kvalifikationer.

När den nuvarande polislagen vid 1925 års riksdag genomfördes, åvägbragtes den synnerligen betydelsefulla modifikationen i de framlagda utredningsförslagen, att fjärdingsmansbefattningen icke fullständigt fick försvinna till förmån för de nya, av sitt yrke helt upptagna polismännen. Tvärtom uppmjukades förslagen så att möjligheter gävos att låta den gamla fjärdingsmannasysslan sammansmälta med de nya formerna för organiserandet av landsbygdens polisväsende, vilket främst erhöll sitt uttryck i den långa övergångstiden på nära sju år, innan den nya lagen överallt skulle träda i tillämpning. De ledande motiven vid denna återhållsamhet i reformerandet ligga i öppen dag: det ansågs att behovet av ett allt starkare specialiserat polisväsende på många håll å landsbygden fortfarande icke var större än att den gamla ordningen med tillbörliga smärre förändringar ännu kunde bestå. Andra särskilda utskottet vid 1925 års riksdag uttalade också, att »i ett synnerligen stort antal fall på

den egentliga landsbygden, där polisverksamheten väsentligen måste bestå av indrivningsarbete, syntes nämnda polisverksamhet bättre och billigare kunna ombesörjas av befattningshavare av de förutvarande fjärdingsmännens typ, vilka hade befattningen som en bisyssla vid sidan av annan verksamhet», icke minst emedan »de stora tjänstgöringsområden, som ett genomförande av förslaget skulle medföra, sannolikt också skulle draga med sig olägenheter i olika avseenden». Med detta bevarande av fjärdingsmannainstitutionen undveke man att tillskapa en ny, stor, helt avlönad tjänstemannakår, varjämte de med en vittgående polisreform oundgängliga kostnadsökningarna kunde undgås. De nödiga förbättringarna för polisväsendets effektiva organiserande ansåg man sig i hit hörande avseende ha vunnit genom länsstyrelsernas befogethet att reglera polisdistrikten samt genom polisdistriktens skyldighet att underställa länsstyrelserna sina val och avlöningsbeslut m. m.

Det oförmodade sätt, varpå länsstyrelserna emellertid begagnat sin befogethet vid underställelser av beslut uti frågor om avlöning och andra förmåner till fjärdings- eller polismännen och som föranledde riksdagen i fjol att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet åt saken, måste betecknas som ett av de kraftigaste ingrepp uti den kommunala självbestämningssrätten, som förekommit i vårt land. Första lagutskottet omtalade i sitt nyssnämnda fjolårsutlåtande, att under åren 1926 och 1927 över ett hundratal kommuner i skilda delar av riket besvärat sig hos Kungl. Maj:t över resolutioner av länsstyrelser rörande lön åt fjärdingsmän. Enligt vad motionärerna inhämtat i socialdepartementet finnas för närvarande besvär från icke mindre än omkring 200 kommuner inlämnade hos Kungl. Maj:t. Denna siffra anger blott de fall, där vederbörande kommuner funnit sig föranlåtna att överklaga länsstyrelsernas ändrade beslut. Räckvidden av länsstyrelsernas ingripande och reglerande kan endast framgå av kompletterande uppgifter om de fall, där vederbörande Konungens befallningshavande vid underställelsen företagit en ändring, vilken kommunen icke ansett sig böra eller gittat gå till kungs för.

Omfattningen och spridningen över landet av dessa ingivna besvär, vilkas handläggande numera överflyttats från regeringsrätten till Kungl. Maj:t, framgår av bil. 1. Likaså ha vi ansett det av intresse att närmare belysa arten av här föreliggande mål genom att sammanställa några uppgifter om kommunernas befolkningstal och skattekraft, fjärdingsmännens förutvarande och nu av kommunen tillerkända lön, de ändringsyrkanden, som vederbörande landsfiskal respektive landsfogde framställt, det beslut, vartill länsstyrelsen kommit samt de anmärkningar i övrigt, som bidraga att ange de överklagande kommunernas synpunkter (bilaga II). Med den mångfald av besvärsmål, som föreligger, måste givetvis några stickprov anses tillräckligt belysande; dessa stickprov ha hämtats från Älvsborgs och Skaraborgs län, där ett stort antal små och fattiga kommuner finnas

och varifrån antalet ingivna besvär är särskilt stort (33 respektive 43 kommuner).

Det kan anses vara tillfyllest att blott hänvisa till dessa bilagor för att man rätt skall förstå det intrång på kommunernas självbestämmanderätt, som man runt om i landet har måst anse dessa länsstyrelsens korrigeringar av de kommunala myndigheternas beslut utgöra. Menige mans syn på fjärdingsmannasysslan har icke kunnat förlikas med dessa ingripanden. Såsom det framhölls i motionen nr 40 år 1928 i andra kammaren, lever inom stora delar av den egentliga landsbygden befolkningen ännu dess bättre i stort sett under lugna och fredliga förhållanden. Fjärdingsmannens befattning med ordningens upprätthållande blir icke särdeles maktpåliggande. Hans arbete kommer i sådana fall att väsentligen bestå i indrivning av utskylder, delgivning av stämningar och andra legala förrättningar, vilka emellertid i en mindre eller medelstor landskommun icke taga hans huvudsakliga tid i anspråk. Fjärdingsmannasysslan är med andra ord i det stora hela taget en bisyssla, och kommer, hoppas vi, vad den egentliga landsbygden beträffar, att kunna så förbliva. Ofta är det hemmansägare eller mindre jordbrukare och med dem likställda, som inneha fjärdingsmannauppgiften, män alltså i den ställning och med det personliga omdöme, att man bör kunna tilltro dem att själva avgöra, om den lön som erbjudes är »skälig» eller icke med hänsyn till arbetets art och omfattning. Av de i socialdepartementet vilande besvärslagorna framgår också otvetydigt, hur man ute i bygderna, så länge fjärdingsmannatjänsten väsentligen består av indrivningsarbete, alltså betraktar denna som ett förtroendeuppdrag, vars karaktär av bisyssla måste finna uttryck i lönesättningen.

Med den nya polislagen ville man vinna en bättre rustad polis- eller fjärdingsmannakår, för vilket ändamål landsfiskalernas godkännande av de sökande stadgades. Denna strävan ville man underlätta genom att tillförsäkra de administrativa myndigheterna en fastställelserätt, varigenom den »skäliga» lön skulle garanteras, som kunde möjliggöra det bästa personval. I förra hänseendet, landsfiskalernas vetorätt mot de ifrågakommande fjärdingsmännen, kan ingen invändning riktas; tvärtom torde man endast anse det naturligt, att staten genom sina lokalt mest initierade organ äger denna gallringsrätt, då staten enligt den nya polislagen skall bidra till omkostnaderna för polispersonalens avlöning och då ordningens upprätthållande ju utgör en av statens viktigaste uppgifter. Även om vederbörande landsfiskaler skulle kunna i enstaka fall missbruka denna sin befogenhet, varutinnan dock rättelse kan vinnas genom besvär hos länsstyrelsen, är det dock betydelsefullt i detta samband att fastslå, att man i denna kompetensprövning äger en garanti mot att ensidiga och olämpliga intressen tränga sig fram och bli förhärskande vid kommunernas eller polisdistriktens val. Rättrådigt och ansvarsfullt brukad är denna landsfiskalernas prövning den starkaste borgen för att

statens fordran på en duglig poliskår å landsbygden tillgodoses. För staten kan endast strävan efter kompetenta polis- eller fjärdingsmän vara av primärt intresse. Har detta på bästa sätt blivit tryggt, kan vederbörande befattningshavares avlönande, så länge detta delvis och hittills huvudsakligast sker med kommunala medel och efter kommunernas beslut, icke från statens synpunkt vara av annat än sekundär vikt och framför allt icke föranleda, att länsstyrelserna eller i sista hand Kungl. Maj:t genomföra en mer eller mindre vittgående omreglering av fjärdingsmännens löner. Dessa på administrativ väg tillkomna löneregleringar måste hållas för desto egendomligare, som statsmakterna vid den nya polislagens tillkomst uttryckligen avstodo från tanken att genomföra en generell lönereglering för dessa befattningshavare. Svårigheterna att för de lokalt skiftande förhållandena införa en tillräckligt smidigt differentierad löneskala låg i alltför öppen dag för att man skulle våga inlåta sig på denna plan, och den rekommendation att göra ett nytt försök med löneskalor såsom ett botemedel mot de upprepade upphävandena av kommunernas beslut, vilken givits nu senast av ett par länsstyrelser i samband med yttranden över fjolårets riksdagsskrivelse, har icke frestat Kungl. Maj:t till någon åtgärd. Man har i stället utgått ifrån, att de växlande faktorerna för den »skälige» lönens bestämmande bäst bedömdes av de lokala myndigheterna. Men härvid ha uppenbarligen de statliga organen ute i länen underkänt omdömesförmågan hos de kommunala myndigheterna, vilka dock måste förutsättas bäst sitta inne med kännedom om de med ortens fjärdingsmannatjänst förbundna uppgifterna och deras omfattning. I stället för en av riksdagen given lönereglering, som väl måst avvägas med hänsyn dels till folkmängden, dels till polisdistriktets geografiska utsträckning, har man fått en lönereglering, given av de administrativa myndigheterna var och en på sin ort, i uppenbar strid mot kommunernas beslut samt utan den enhetlighet, som trots sina grova mått ändock måst prägla för hela riket givna avlöningsbestämmelser.

Med den grunduppfattning, som motionärerna sålunda hysa, att staten främst har att tillse, att de bästa disponibla krafterna förvärfvas för polisuppgifterna och att staten har primärt intresse av lönefrågor endast då kompetent folk icke utan löneförhöjning står att vinna, måste motionärerna anse den av Kungl. Maj:t nu föreslagna förändringen i § 14 otillräcklig. Vi kunna mycket väl antaga, att den förordade nya formleringen kan medföra en mera restriktiv tolkning av länsstyrelserna och Kungl. Maj:t i högsta instans vid handläggning av hithörande ärenden. Men redan den omständigheten, att några länsstyrelser i sina yttranden funnit ifrågavarande förändrade lydelse betydelselös, då en mera vidsträckt innebörd icke kunnat inläggas i den nu gällande lagtexten, gör det tydligt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kan beräknas medföra mera avsevärda reella verkningar. Från den kommunala självstyrelsens synpunkt är det alltså tvivelaktigt, om ändringen medför nå-

gon större vinst, även om den i ändringen uttryckta tendensen måste hälsas med tillfredsställelse. Av större betydelse för lönefrågornas bestämmande torde härvid vara det sätt, på vilket Kungl. Maj:t själv avdömer de ingivna besvären; endast i den mån Kungl. Maj:t härvid, i olikhet mot vad tidigare inträffat, mera följer kommunernas beslut än länsstyrelsernas korrigeringar, torde länsstyrelsernas fortsatta underkännande av de kommunala myndigheternas prövning inskränkas till sin omfattning.

Motionärerna vilja emellertid icke motsätta sig Kungl. Maj:ts förevarande proposition, synnerligast som denna vunnit stöd av bland annat styrelsen för Landskommunernas förbund i dess avgivna utlåtande. Men motionärerna kunna dock icke frångå det förslag, som framlades i ovan nämnda fjolårsmotion nr 40 i andra kammaren, enligt vilken länsstyrelsernas prövningsrätt skulle bortfalla, därest polisdistriktet (kommunen) och vederbörande befattningshavare enats om lönen samt den sistnämnde prövats kompetent för uppdraget. Vi vilja härvid hänvisa till den motivering, som då förebragtes, och skola blott ytterligare understryka, att staten, sedan dess krav på kvalificerad arbetskraft genom landsfiskalernas prövning uppfyllts, icke borde äga något intresse av att pressa upp lönen över en höjd, som kommunen med sin kännedom om tjänstens art ansett skälig och vederbörande fjärdingsman funnit acceptabel. Att folket ute i kommunerna sväriligen kunnat inse det ändamålsenliga uti, att en länsstyrelse ändock upphäver och förändrar ett lönebeslut, som sålunda träffats med båda parternas begivande, framgår icke minst av anmärkningarna i bilagan, där i över hälften av de utvalda besvären åberopas fjärdingsmannens villighet att godtaga den av kommunen tillerkända lönen såsom ett skäl för överklagandet. Allra minst kan detta ständiga statsintrång i kommunernas befogethet anses motiverat, då kommunerna ännu icke gått in under den nya lagen. Rimligast vore, såsom länsstyrelsen i Södermanland ifrågasätter i sitt utlåtande, att dessa »äldre-lags-distrikt» fått bibehålla sina rättigheter från tiden före den nya lagens tillkomst, d. v. s. att de medgivna löneförmånerna endast efter besvär kunnat enligt uppstånden praxis korrigeras av länsstyrelserna. Motionärerna skulle också helst ha sett en återgång till förutvarande stadganden härutinnan för dessa kommuner, om icke tiden till den nya lagens allmänna ikraftträdande vore så kort och därmed svårigheterna vid övergången endast framflyttades ett par år. Den invändningen har av lagutskottet i fjol, i de avgivna utlåtandena, och nu slutligen av departementschefen anförts mot den här föreslagna begränsningen i underställeskyldigheten, att denna skulle kunna leda till återinförande av det från flera synpunkter förkastliga systemet att till innehavare av fjärdingsmansbefattningar utse den lägst bjudande. Motionärerna vilja icke bestrida, att dylika händelser kunna tänkas, även om vi måste starkt betvivla, att man ofta skulle påträffa sådana fall, då en fjärdingsman an-

tager denna befattning utan att han därför erhåller en gottgörelse, som han anser motsvara den för uppdragets fullgörande åtgångna tiden. Men även om så någon gång skulle inträffa, kan dock en påtvungen förändring av lönen icke anses så starkt av behovet påkallad, att den uppväger olägenheterna med hänsyn till kravet på sparsamhet med allmänna medel och från synpunkten av att icke i oträngt mål beskära kommunernas fria beslutanderätt. Ytterligare må i korthet erinras, att de flesta hittillsvarande fall av konflikter mellan de kommunala och administrativa myndigheterna rört sig om smärre kommuner, där fjärdingsmannasysslan kunnat bibehållas som bisyssla och där lönen »skälighet» varit svårare att fastställa än i de större distrikt, där vederbörande helt sysselsättas av sin befattning och alltså helt måste försörjas genom denna. Att under sådana förhållanden i dessa smärre polisdistrikt mästra lönesättingarna måste te sig icke blott vanskligt, då länsstyrelserna näppeligen kunna sägas inneha större förtrogenhet med arbetets karaktär än vare sig de kommunala myndigheterna eller befattningshavaren själv, utan även onödigt, då därmed utan något trängande behov eller framställt krav de ofta mycket fattiga kommunernas utgifter endast ytterligare komme att stegras. En dylik statlig tillsynspolitik, som går stick i stäv mot kommunernas sparsamhetsträvan, bör i denna tid av ständigt ökade utgifter för det allmänna icke av riksdagen uppmuntras utan tvärtom tillbörligen beskäras.

Under anhängan att utskottet vid bifall härtill ville utarbета erforderlig lagtext hemställa vi sålunda,

att riksdagen med godtagande av vad Kungl. Maj:t i proposition nr 75 föreslagit samtidigt ville besluta ett tillägg till 14 § av lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket av innehåll, att länsstyrelsen icke må äga befogenhet att vägra fastställelse av polisdistrikts beslut angående avlöning till fjärdingsman, därest parterna äro om lönen ense och den antagne fjärdingsmannen prövas inneha för tjänstens behöriga fullgörande erforderliga kvalifikationer.

Stockholm den 8 mars 1929.

Otto Johansson.

Birger Petersson.

Nils Persson.

Albert Johansson.

Lennart Johansson.

S. P. Hollertz.

John Jönsson,
Boa.

Carl Arr. Anderson.

P. M. Olsson.

Arthur Gustafson,
Kasenberg.

Bilaga 1.

L ä n	Antal besvär	L ä n	Antal besvär
Stockholms	9	Älvsborgs	42
Uppsala	5	Skaraborgs	45
Södermanlands	4	Värmlands	11
Östergötlands	15	Örebro	6
Jönköpings	6	Västmanlands	3
Kronobergs	1	Kopparbergs	7
Kalmar	10	Gävleborgs	5
Gotlands	3	Västernorrlands	4
Blekinge	5	Jämtlands	1
Kristianstads	11	Västerbottens	4
Malmöhus	7	Norrbottens	1
Hallands	5		
Göteborgs och Bohus	4		
därav 38 från städer och köpingar.		Summa	214,

Kommun	In- vånare- antal 1/1 1928	Inkomst 1/1 1928 varå kommun- alskatt utgår	Förut- varande lön	Extra in- kom- ster	Sum- ma	Av kom- munen beslutad lön	Av lands- fiskal resp landsfogde föreslagen lön	Av Konun- gens befall- nings- havande fastställd lön	A n m ä r k n i n g a r Kommunen uppger
Skaraborgs län:									
Frösve	610	124,185	225	—	225	325	{ 355 375	355	{ Fjärdingsmannen förklarar sig nöjd med kommunens beslut.
Lerdala	821	163,898	300	12	312	400	{ 490 488	490	» » » » » »
Götlunda ...	1,318	304,328	200	—	200	400	650	525	Fjärdingsmannen icke begärt mer än kommunen beslutat.
Fägre	1,856	413,722	425	—	425	500	740	740	» förklarar sig nöjd med kommunens beslut.
Bredvik	1,043	183,320	—	—	—	650	650	700	» » » » » »
Älvsborgs län:									
Mårdaklev...	636	124,096	125	15	140	150	300	250	
Kalv	994	154,366	150	30	180	200	400	350	
Håksvik	789	122,674	100	30	130	200	400	300	
Sätilla	2,612	425,906	Två fjärdingsm. 550 + 475	* 120	1,145	375 + 350	750 + 650	550 + 475	{ * Konungens befallningshavandes beslut. Fjärdings- männen ej begärt löneökning utöver kommunens beslut.
Fotskäl	943	157,960	200	25	225	200	350	350	
Hajom	851	155,358	150	15	165	200	{ 350 300	300	Villiga aspiranter finnas mot av kommunen beslutad lön.
Dalstorp ...	822	155,473	100	5	105	200	{ 200 300	275	
Ljungsarp ...	641	139,537	150	22	172	150	{ 200 225	200	
Seglora	1,880	—	450	75	525	450	800	700	
Månstad	654	143,100	150	20	170	150	250	250	Fjärdingsmannen ej begärt mer än 150 kr.
Tranemo ...	2,363	1,185,294	400	117	517	600	750	700	» » » » » 600 »
Holsljunga...	825	114,206	150	12	162	150	300	300	{ Förutv. fjärdingsman villig återta sysslan för 150 kr.; flera aspiranter.
Strängsered .	431	77,914	50	42	92	100	{ 125 200	150	
Liared	571	97,500	30	14	44	100	{ 125 175	175	{ Nuvarande fjärdingsman ej av sagt sig; flera villiga; kommunalskatt kr. 14: 66.
Hulared	244	32,494	5	4	9	30	100	75	Fjärdingsmannen nöjd med kommunens beslut.
Nittorp	717	156,150	50	7	57	150	350	250	» » » » » »